

Соборний МАЙДАН

Міністерство
регіонального розвитку
та будівництва України

4 (28) липень-серпень 2008 р.

Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові

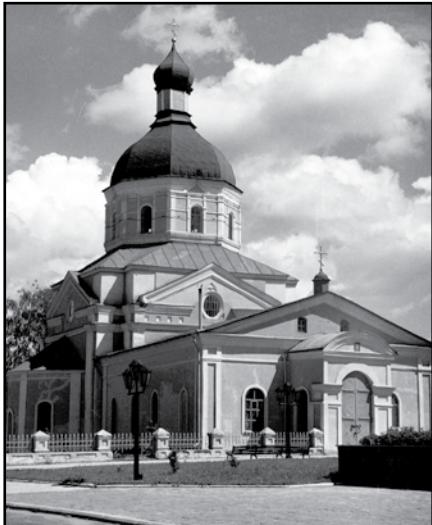
Виявлено унікальні розписи

Юрій
КОВАЛЕНКО

Завідувач
науково-дослідним
відділом ДІКЗ

Під час передпроектних реставраційних робіт у Спасо-Преображенській церкві м.Глухова реставраторами інституту «Укрпроектреставрація» були виявлені унікальні розписи, сховані під кількома шарами поблки та фарби.

З документів відомо, що церква була збудована коштом «атамана Генеральної армати» Григорія Кологривого під наглядом архітектора А.В.Квасова у 1765 році. Інформація про настінний монументальний живопис храму невідома, хоча навіть неозброєним оком можна побачити у восьмерику, вівтарній частині та ще в кількох місцях зображення, які проступають через побліку. Скоріше за все, розписи були забліні ще у XIX або у першій половині ХХ ст. Попередні роботи реставраторів дали змогу встановити, що церква розписана майже повністю. У вівтарній частині були розкриті фрагменти «Тайної вечері» та зображення архангелів. Збереження фарб задовільне. Вони мають насичені кольори.

За попередніми висновками, це живопис XVIII ст., можливо петербурзької художньої школи. Фрагменти розписів виявлені навіть під олійними фарбами панелей.

Роботи тільки розпочато, але вже раз можна говорити про те, що виявлений монументальний живопис має виключну історичну та художню цінність.

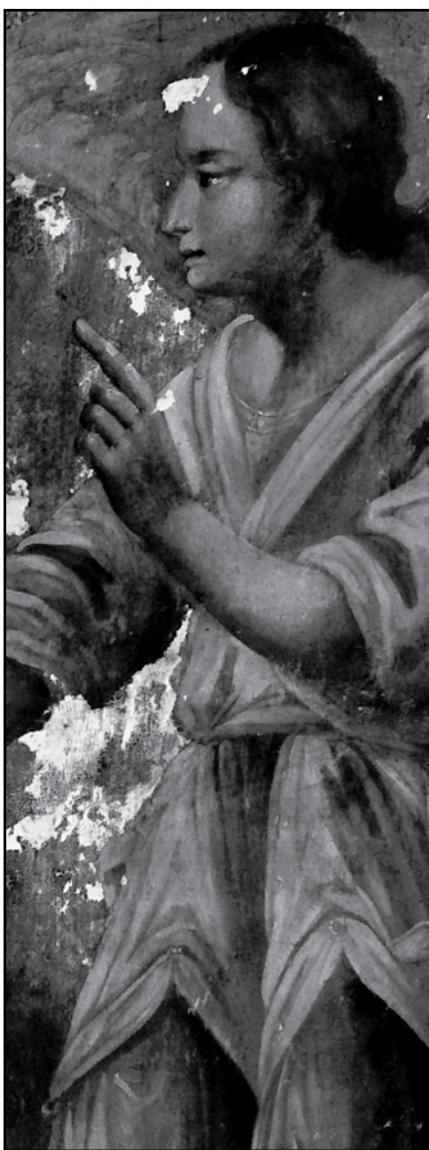

Фото Ю.Москаленка

Календар пам'ятних дат

- 01.07. – День архітектури України
- 09.07. – 15 років з дня смерті Костянтина Матвійовича Ломикіна, заслуженого діяча мистецтв УРСР, народного художника УРСР, уродженця м.Глухова
- 01.08. – 90 років з дня смерті Лесі Українки (1871-1913)
- 10.08. – День будівельника України
- 15.08. – 50 років від дня народження В.В.Вечерського (1958), кандидата архітектури, лауреата Державної премії України, розробника історико-архітектурних планів та зон охорони пам'яток всіх історичних міст Сумщини; сприяв створенню історико-культурного заповідника у м.Глухові
- 16.08. – 80 років від дня народження М.Г.Барішева (1923-1965), Героя Радянського Союзу, килимнього жителя м.Глухова
- 23.08. – День Державного прапора України
- 24.08. – День незалежності України

**Игорь
СБИТНЫЙ**
Краевед
г.Глухов

Еще в 1912 г. в «Ежегоднике Глуховского учительского института», один из разделов которого был посвящен начальному курсу родиноведения, К.Пискун отмечал, что в городе и Глуховском уезде активно развивалось садоводство, для чего была создана специальная школа, которая готовила работников сада.

В Глухове в это время существовало

ТРОФИМЕНКОВ САД

стороны ул.Пушкина сад был обсажен громадными тополями и кустарником. Его территория возвышалась над дорогой почти на 2 м. До и после войны сад принадлежал пищекомбинату.

В конце 40-х годов прошлого столетия в средствах массовой информации появилась «сказочка» о том, что пролетая над садом, можно было прочитать слово «Глухов», составленное из деревьев, специально посаженных в таком порядке. Эта информация появляется в прессе и сейчас.

Следует сказать, что если в 1912 г. сад уже упоминается как товарный, то его закладка была осуществлена

деревья росли ровными рядами, разделенными на кварталы, без каких-либо отклонений от четких геометрических форм, тем более в виде надписи. В зимнее время сад поступал в наше полное распоряжение. Какие только шикарные лыжные трассы в глубоком снегу были там проложены!

Пищекомбинат не был заинтересован в товарном производстве фруктов, поэтому все яблоки перерабатывались на сок для плодово-ягодных дешевых вин. В конце 40-х годов в самом центре

Трофименков сад. Начало 70-х годов XX в. Фото из коллекции Д.Ермакова

несколько садово-товарных заведений (Столбышева, Хоменко и др.), среди которых самым крупным был Трофименков сад. Далеко за пределами Глуховского уезда славился сад в с.Воздвиженское (57 га), принадлежавший Крестовоздвиженскому трудовому братству. Большие сады были в селах Ярославец и Дубовичи, где располагались имения Кочубеев.

Сегодня микрорайон «Трофименков сад» оказался почти в центре города, а тогда это была его восточная окраина. Въезд в сад начинался там, где сейчас проходит ул.Циолковского. Далее по всей его длине в северном направлении шла аллея, обсаженная липами и елями. От нее в сторону Эсманского шляха шла еще одна. Со

либо в конце XIX ст., либо в начале XX. Тогда еще в мире, а тем более в Глухове, об авиации никто не слышал. На чье же прочтение тогда с высоты птичьего полета могли рассчитывать те, кто садил деревья в таком оригинальном порядке? Кто знаком с садоводством, тот знает, что яблони садят друг от друга на расстоянии 8 м между рядами и 6 м в ряду. Если бы деревья были высажены в виде слова «Глухов», то половина бы территории сада не использовалась.

Мы, довоенные мальчишки с улиц Вознесенской (тогда Интернациональной) и Парижской Коммуны, совершая набеги, прекрасно знали, в каком месте растут клубника, яблони и груши определенных сортов.

сада пищекомбинатом была выделена площадка для убоя скота (и это без канализации!). В одном из бывших домов Трофименко были оборудованы колбасный цех и коптильня, в другом (до войны и после) находилась контора «Заготскота». Именно он в 50-х годах вырубил часть сада и построил большие свинарник и коровник для откорма скота, принятого от колхозов.

Со временем сад запустел, деревья стали засыхать. Было принято решение о его ликвидации. В начале 70-х годов началось активное строительство нового микрорайона. О том, что здесь когда-то было солидное садовое хозяйство, напоминает разве что топоним «Трофименков сад».

**Віктор
Зайка**
**Науковий співробітник
ДІКЗ**

«Ім'я Миколи Олексійовича Лукаша стало одним із символів вершинних здобутків української школи художнього перекладу у другій половині ХХ ст. М.Лукашеві судилося втілити у своїх перекладах з 18 мов незбориме прагнення народу бути рівноправним у діалозі культур... зробити українську присутність невід'ємним складником сучасної цивілізації» – таку високу оцінку

І «Дон Кіхот», і «Фауст», і Шекспір (До 20-ліття з дня смерті М.О.Лукаша)

творчій перекладацькій діяльності його надали упорядники словника-довідника «Фразеологія перекладів Миколи Лукаша».

У творчому доробку перекладача – «Мадам Боварі» Г.Флобера, «Декамерон» Дж.Бокаччо, «Премудрий гіdalго Дон Кіхот з Ламанчі» М. де Сервантеса Сааведри, «Фауст» Й.-В.Гете, «Собака на сіні» Ф.Лопе де Веги, твори В.Шекспіра, Ф.Гарсія Лорки, П.Верлена, Г.Гейне, В.Гюго, А.Міцкевича, Г.Аполлінера та інших.

Микола Олексійович Лукаш народився 19 грудня 1919 р. в м. Кропивницькому. Біографії згадують, що майбутній майстер слова до чотирьох років не розмовляв, а потім помандрував Україною, прибившись до циганського табору, і коли вже рідні вирішили, що дитя украдене, повернувся додому, дзвінкою розмовляючи циганською мовою. А потім українською, російською, польською...

Вже в школі він почав писати вірші та займатися перекладами російських поетів «доби срібного віку» – Блока, Брюсова, Бальмонта, Белого... Учнівський переклад пісеньки «Гретхен» М.Лукаш пізніше без змін включив до перекладу «Фауста». Багато його ранніх рукописів загинуло під час війни.

У 1937 р. М.Лукаш стає студентом історичного факультету Київського державного університету. Проблеми

особистого життя, а потім війна переривають навчання.

По війні він продовжує навчання на факультеті французької філології Харківського педагогічного інституту іноземних мов і задварокийогозакінчує. Переслідування в Радянському Союзі тих, хто змушенний був (як М.Лукаш) перебувати на окупованій фашистами території, позначилися й на долі Миколи Олексійовича. Йому важко було знайти постійну роботу. Перший його великий переклад «Фауст» Гете пролежав на рецензуванні майже сім років, не дивлячись на схвалальну оцінку М.Рильського.

1956 р. М.Лукаша приймають до Спілки письменників України, що позитивно вплинуло на його життя. Він переїздить до Києва, працює

бібліотеки, бо не було за що жити. Але він невтомно перекладає твори А.Рембо, Р.Аполлінера, Р.-М.Рільє, «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф.Рабле, «Пера Гюнта» Г.Ібсена, майже доводить до кінця «Дон Кіхота». Провідні українські письменники наполягали на його відновленні в Спілці письменників, зокрема Микола Бажан. Підтримали М.Лукаша Е.Гуцало та І.Орач. Наприкінці 1987 р. Миколу Лукашу вдруге прийняли до Спілки письменників України, він отримав літературну премію ім.М.Рильського, але роки гонінь підірвали здоров'я – 29 серпня 1988 р. його не стало.

Посмертно йому була присвоєна українсько-французька літературна премія ім.М.Зерова (1993 р.), засновано літературну премію ім.М.Лукаша

в журналі «Всесвіт», друкує нові переклади й вірші.

Але настав 1972 р. В Україні поновилися репресії проти представників національної свідомості інтелігенції. Автор перекладу «Дон Кіхота», після арешту І.Дзюби, пише у найвищі інстанції: «...беручи до уваги стан здоров'я засудженого, прошу ласкаво дозволити мені відбути замість вищеноїваного Дзюби І. визначене судом покарання».

Миколу Лукаша на пострахі іншим виключили зі Спілки письменників. Почалися роки поневірянь – довелося розпродувати книжки власної

(1989 р.) і одну із вулиць м.Кропивницького названо його ім'ям.

Творчий доробок Миколи Олексійовича – невичерпне джерело міжнародної контактності та пізнання українцями потенційних можливостей своєї власної мови. Це колосальна школа для перекладачів, і не тільки українських.

Сучасний дослідник проблем перекладу Гурам Петріашвілі («Всесвіт»; № 5-6, 2008) писав: «Ситуація була курйозною: якщо приміром, російський перекладач працював із текстами третьосортного англійського поета – він мусив знати англійську, а якщо класика таджицької або грузинської літератури – то міг мови оригіналу й не знати... Точно відомо, що геніальний український перекладач Микола Лукаш дуже хотів перекладати того ж таки Руставеллі, однак відмовився від тієї ідеї, бо грузинської мови не здав... Для перекладача знати мову оригіналу – це не лише професійна необхідність, а й моральна норма».

Миколі Лукашу

Він бачив звуки, слово – смакував, між пальцями творив структуру речень.

Чужую мову серцем відчував, тлумачив вічну суть! (Без заперечень).

В дитинстві Реть казково заплела поняття, звуки, смисли і події – ромале, табір, невимовні мрії... А потім все – слова, слова, слова.

Він в душу зазирав десяткам мов, немов би був усього світу сином. Життя і Слово – ось його любов. Він жив і працював для України.

Итак, я начинаю свою «повесть временных лет», повесть в письмах, героями которой будут Воздвиженск последней четверти XIX в., семья кн. Неплюевых и их питомцы, выросшие на благодатной почве христианских идей, идей братства, милосердия, добра и справедливости.

Одним из этих питомцев волею провидения оказался наш дед Иван Фомич Кулиш. Он всегда считал свою судьбу звездоносной, с увлечением и трепетом рассказывал почти мистическую историю своего детства, определившую всю его долгую жизнь.

А сначала... Родился Иван Кулиш в Шостке в 1873 г., в семье кантониста – героя Севастопольской обороны. Был он одиннадцатым ребенком в семье; семья нуждалась. В силу этих обстоятельств он не мог, естественно,

Страницы жизни ИВАНА КУЛИША

блестящий дипломат, сын предводителя дворянства Черниговской губернии, несмотря на все внешнее благополучие своей жизни, испытывал глубокую внутреннюю неудовлетворенность... Вещий сон Неплюева (повторится трижды), в котором он слышал голос Христа, призывающего его поменять образ жизни, заняться воспитанием крестьянских детей, посвятить свою жизнь служению людям на основе

мальчики жадно впитывали знания, впечатления из области культуры, музыки, изобразительных искусств. Так формировались будущие личности еще до 1885 г. – того года, когда официально открылась мужская Воздвиженская сельскохозяйственная школа. Здесь наш дед обретет знания из области агрономических наук, которые обусловят в будущем его путь биолога, однако первые детские

впечатления в доме Неплюевых определят его эмоциональный мир будущего поэта, художника, музыканта...

И вот уже 1887 год. Передо мной фотография, которую очень любовно берег дед: и снова 7 мальчиков окружают Н.Н. Неплюева. Это его первые воспитанники, не случаен же этот состав! Рукой деда на обратной стороне черной тушью обозначены 4 фамилии; 3 другие, видимо, вписаны позже другой рукой, другим цветом... Мальчикам по 14 лет, на лицах я вижу следы воспитания: сдержанность, воля, какое-то благонравие... Это будущие соратники, последователи идей Неплюева, некоторые – преподаватели в его школе, о которых он скажет: «С приходом в

Н.Н. Неплюев среди воспитанников Воздвиженской мужской с/х школы. Фото конца XIX в.

рассчитывать в будущем на получение образования, благополучную жизнь... В шестилетнем возрасте он ходил с отцом на работу на шосткинский пороховой завод – работал «мальчиком на побегушках» (была такая должность).

И вот однажды... А дальше – сказка! Однажды возвращались они с отцом с завода, шли каким-то пустырем, навстречу – пролетка..., в которой ехал кн. Н.Н. Неплюев!

Так произошла судьбоносная встреча, резко изменившая судьбу мальчика. Дед много раз повторял нам эту историю – видно эти воспоминания были самыми дорогими. В его устах она звучала так.

Князь Н.Н. Неплюев, богатейший и образованнейший молодой человек,

христианского учения, заставил князя кардинально изменить образ жизни, уйти в отставку... В книге Неплюева «Воздвиженск. Трудовое братство» я тоже читала об этой истории, изложенной самим Н.Н. Неплюевым, где он указывает, что взял на воспитание первых десять крестьянских детей...

В рассказе деда память его запечатлела другую цифру: мальчиков было семь (первые встречные, по семь лет). В этих цифрах он усматривал определенный символ, может даже мистический смысл (видимо, несколько мальчиков отселились?). Князь забрал их в свой Ямпольский дом, где их воспитанием занимались сам князь, его сестры, приглашались учителя с Глуховской гимназии. В этой новой атмосфере бытия

школу учителей из самих воспитанников обстановка в школе кардинально изменилась в лучшую сторону...».

Среди будущих преподавателей с/х школы и наш дед. В 1892 г. он сам закончит ее. Он учился в ней с 1885 по 1892 г., повторяя курсы, т.к. готовился к преподавательской работе, а для этого надо было, как говорил дед, «войти в возраст». В том же 1892 г. он сдал при Глуховской гимназии экзамены на право педагогической деятельности (сдавали экзамены 3-е из выпуска 1892 г.) и получил должность преподавателя младшего курса в Воздвиженской сельскохозяйственной школе.

Думаю, что преподавательская работа была призванием деда, т.к. он обладал для этого всеми необходимыми качествами: добротой и любовью к

детям, порядочностью и глубокой ответственностью, и, наверное, главным – постоянным стремлением к новым знаниям, что сохранил до глубокой старости и передал нам.

Из воспоминаний деда Воздвиженского периода запомнились мне какие-то эпизоды. Например, деятельность учащихся школы не ограничивалась только учебой, много времени занимала практическая работа по хозяйству, надо было выкроить время для чтения, и вот, когда приходилось пасти коров, брали с собой философские книги и читали на пастбище? Видимо, этот рассказ мне запомнился потому, что поразил несомненностью деятельности: я не представляла, как можно погрузиться в философию в такой обстановке? Наверно, побеждала жажда познания, стремление разобраться в сложных вопросах бытия! Но это говорит, как я теперь понимаю, о том, что была создана в этой среде соответствующая интеллектуальная атмосфера, царил дух прогрессивной педагогики.

Кстати, о самой педагогической системе Неплюева мы неоднократно беседовали с дедом, когда я сама стала на эту стезю, поступив в университет и готовясь стать педагогом. Дед не признавал авторитарной воспитательной системы, ядром воспитания считал искреннюю любовь к детям, преподавал идею развивающегося воспитания...

И еще из воспоминаний деда... Самые светлые минуты Воздвиженского общежития – это прекрасные импровизированные концерты в доме Неплюева: великолепно играл на фортепиано сам Николай Николаевич, редкой красоты голосом и высоким профессионализмом отличалась участница этих концертов сестра Неплюева... Много тихой радости и умиления доставляли праздники Рождества Христова и Пасхи – праздники торжества идеи Братства... Так и у нас в доме, сколько я себя помню, эти праздники были и есть выражением торжества любви к Богу и людям.

10 лет с 1892 по 1902 г. продолжалась педагогическая работа Ивана Кулиша в Воздвиженской школе.

Системой Неплюева в те годы, успехами Братства интересовались и в России, и в Европе достаточно широко. Вызвала она интерес и у известного в те годы волынского мецената барона фон Штейнгеля, который задумал привить педагогический опыт Неплюева на волынской почве, создать подобную же сельскохозяйственную школу у себя в резиденции – в с. Городок, в 12 км от Ровно. Для этого ему нужен был человек, обладающий опытом в организации этого дела. И барон Штейнгель обратился к Неплюеву с просьбой отпустить к нему на Волынь кого-либо из преподавателей

Воздвиженской школы.

Это приглашение принял Иван Кулиш. Шел 1902 год, дед уже был женат на Н.А. Августинович, у них была 9-месячная дочь Лидия – крестница М.Н. Уманец. Вот в таком составе семья переехала в Городок (Волынской губернии), чтобы с нового учебного 1902-1903 г. дед смог возглавить Городецкое училище. Решение, говорил дед, было трудное: расставание с родным Воздвиженским гнездом далось нелегко, но перевесило желание испробовать силы на самостоятельном поприще послужить распространению идей Учителя.

Так начался новый период в жизни деда Ивана Кулиша – начался XX век. С Воздвиженском связи не теряли. В 1910-х годах, уже с двумя детьми, Лидией и сыном Всеволодом, приезжали погостить в свою alma mater. Никто не предполагал тогда, что приезд этот будет последним, что грядут исторические события, которые навсегда отрежут от родных мест и семья окажется за границей, в Польше.

Барон Штейнгель встретил деда приветливо. Они очень скоро поймут, что не ошиблись в своих ожиданиях... Будучи практически однолетками, они тесно, по-дружески сойдутся. Этому способствовал глубокий демократизм и благородство души Федора Рудольфовича и искреннее желание деда помочь барону воплотить все его далеконидущие планы не только на ниве народного просвещения...

Сама Городецкая аура как будто дышит добром и располагает к сотворению добрых дел. Село Городок – одно из самых живописных поселений на Украине. С северной стороны оно обрамлено меловыми холмами, с южной стороны его огибает река Устья (приток Горыни), с востока возвышается знаменитая Вишневая гора, покрытая карликовой вишней (ныне заповедник). Природа образовала дивное место – островок, окруженный водами Устьи, которые отделяют его от села. На этом острове издревле находился монастырь. По мнению историков и краеведов, он был основан в конце XVI в. Историк М.Грушевский отмечает, что основателями обители были монахи Киево-Печерского монастыря. Тихая и живописная местность привлекла внимание иноков – и здесь возгорелась лампада светлой и святой молитвы.

Много бурь исторического характера пронеслось над обителью за века. В 1730 г. Городок переходит во владение униатскому епископу Аф.Шептицкому. Существовавший еще в то время православный скит был уничтожен. По преданию, 187 иноков претерпели мученическую кончину в водах реки Устьи.

В конце XVIII в. во времена

венгерского графа В.Эстергази старинные стены обрели новую жизнь: Городок по указу Екатерины II (после раздела Польши 1794 г.) перешел в пожизненную собственность графской семьи.

14 февраля 1878 г. у потомков Эстергази имение Городок купила семья инженера-путейца и статского советника барона Рудольфа фон Штейнгеля, сын которого, Федор фон Штейнгель, стал последним владельцем Городка (до 1939 г., до прихода советской власти) и совершил множество добрых дел для крестьянского мира.

Одно из изданий 1907 г. так описывает Ф.Р.Штейнгеля: «В его лице перед нами, прежде всего, один из тех немногих в нашем kraю просвещенных помещиков, которые не ограничиваются эксплуатацией только своих имений, но вносят свет, добро и веру в темную крестьянскую жизнь»...

Судьба вновь улыбнулась Ивану Кулишу, сведя его с такой личностью на долгие годы. Иван Кулиш примет заведование училищем, для которого в 1898 г. барон Штейнгель на свои средства построит двухэтажное здание. В программах 2-х классного училища много внимания уделялось агрономическим наукам, поскольку одна из целей барона – воспитание культурного земледельца. В то же время барон считал необходимой просветительскую деятельность в плане этическом, эстетическом, общекультурном. По инициативе Федора Рудольфовича при школе был создан хор, которым одно время руководил дед, имея из Воздвиженска основы музыкального образования. Позже хор разросся за счет хористов из села и стал известным на Волыни хоровым коллективом.

В областном краеведческом музее хранятся программы училища, которые свидетельствуют о широте замыслов барона. Сохранился также устав училища, по которому барон оставляет за собой право увольнять самолично учителей, не соответствующих его требованиям.

Будучи энтузиастом своего просветительского начинания, барон Штейнгель требовал подобного же отношения от своих подчиненных-сопротивников. Иван Кулиш вел в училище уроки биологического цикла, но дело не ограничивалось уроками. Здесь проходили практические занятия, проводились экскурсии «на природу», в которых любил участвовать барон с семьей. Дед увлекался изготовлением чучел птиц местной фауны и создал интересный биологический кабинет при училище. Подобные чучела хранятся до сих пор и у нас дома.

Ирина Кулиш-Лукашевич

Продолжение в следующем номере

**Газета «Соборний майдан»
продовжує знайомити читачів
з листами часів Великої Віт-
чизняної війни, які писала
зі щойно звільненого Глухова
Тетяна Козачок. Вони надані
до редакції Тетяною Леонідів-
ною Болдовською (тоді – ма-
ленька Таточка), яка зберігала
їх упродовж кількох десятиліть**

от бабушки и Поли.

09.12. 1943 г.

Глухов

Здравствуй, любимая, родная моя мамочка!..

Как грустно и печально на душе, когда нет от тебя писем. Последнее письмо твое я получила (не помню точно когда) дней 10 тому назад, а может быть и дольше. Мне, по крайней мере, кажется, что с тех пор прошла целая вечность, я даже захандрила не на шутку и уже несколько раз засыпала со слезами. Вообще за последнее время получила только

пока дальше (к мужу) не собирается. Хочет жить здесь. Уже получила хлебные карточки и выхлопотала себе торф. Филипп Павлович очень рад, что она приехала. Вера собирается написать вам сама, а пока передает привет. Вторая новость – это совершенно неожиданный приезд Галочки Болдовской. Приехала она за своим сыночком 3 дня тому назад, а дня через 2-3 едет обратно. И только мне от дорогого моего ни ответа ни привета. Ничего... Ах, мамочка, как мне хочется уехать отсюда..., а впрочем, что говорить о невозможном и несбыточном?.. Я плакала, когда увидела Галочку, обнимала и целовала

Письма из далекого 1943-го

06.12.1943 г.

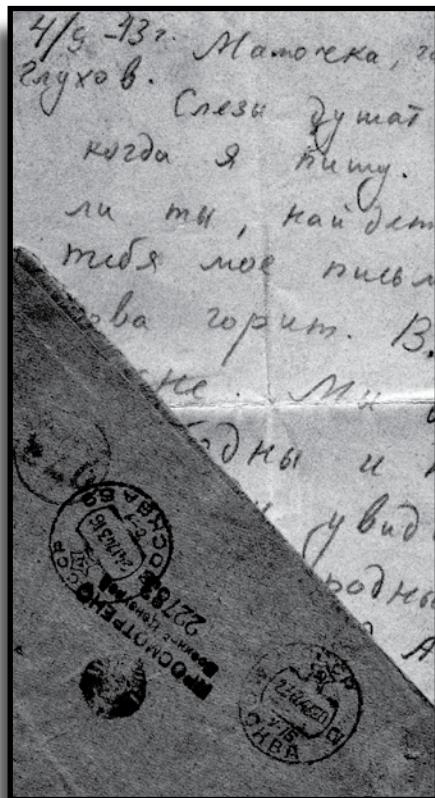
Глухов

Здравствуй, милая, родная моя мамочка!..

Вот уже 3-й день лежу в постели. У меня большой нарыв на левой ноге немного выше подъема. Намучилась я с ним ужасно, но сегодня утром он прорвал и мне стало сразу легче. Сегодня есть почта, принес почтальон и мне открытку от Тони, а так хотелось получить от тебя, потому что уже давно не было. Моя милая, любенькая мамулечка! Если бы ты знала, как много я думаю и беспокоюсь о тебе. Ты мамочка, многое скрываешь от меня, пишешь только одно хорошее, но я все равно все знаю, и мне так больно и горько, что ничем не могу помочь тебе. Сегодня в своей открытке Тоня пишет, что вас здорово обокрали во время твоей болезни. Ты же об этом писала как-то вскользь, между прочим. А меня вот это очень волнует. Очень тебя прошу, напиши мне правду, перечисли, что именно было украдено. Целы ли твои валенки? Пиши обязательно, как твое самочувствие и состояние здоровья. Твоих писем мне сейчас очень не хватает. Дома у нас все благополучно. Недавно послали тебе много писем, в 2-х из них фотографии. Вчера бабушка пришла с базара и сказала, что приехала Вера с детьми к Филиппу Павловичу. Из-за нарыва не могу к ним сходить. Лежу в постели и скучаю. Пиши, мамуся, поскорее, хоть понемножку. Целую тебя много много раз твоя Таня.

Татуся тоже целует тебя. Сердечный привет Ивану Ильичу от меня, Татуси

письмо от нашего Володи, а больше ни от кого нет. Единственная моя радость и утешение в настоящее время – Татуся. Она не отходила по целым дням от моей кровати – все сидела возле меня, щебетала как птичка свои песенки и стишки, рассказывала сны свои, танцевала, гладила меня своими маленькими, нежными ручонками и вытирала слезы, когда я плакала от боли (нарыва) или просто от душевной горечи. Намучилась я со своим нарываем порядком, но вот уже два дня как встала с постели. Надо бы еще лежать, но вместе с тем необходимо обязательно делать перевязки, а для этого нужно ходить в водолечебницу. Вот я и шкандыбаю, скрепя сердце, с палочкой на эти перевязки. В театре недовольны очень моей болезнью и горчены, так как в субботу и воскресенье у нас новый («необыкновенный») концерт. «Цыганский ансамбль» в художественном оформлении с костром, полным цыганским гримом, костюмами и даже с цыганским жаром. Я должна была танцевать. В театре нас только две танцовщицы – и вот я уже выбыла из этого табора. Скучала я эти дни и без театра тоже, хочется уже поскорее работать, но как видно, мой бюллетень продлится еще на неделю. Ну вот, я разболталась, а основного – новостей наших и не пишу. Во-первых, идя вчера на перевязку, встретила возле водокачки Веру Сергеенко. Если бы она меня не окликнула, я бы прошла мимо, не узнала ее. Очень она изменилась, похудела и постарела. Приехала она 6 или 5 дней тому назад с детьми, заняла свои бывшие комнаты и никуда ехать

ее, а думала о тебе. Боже мой!.. Как я хочу хоть одним уголочком глаза, хоть на миг увидеть тебя. Я знаю, что ты от меня многое скрываешь... но зачем? Ведь я все равно знаю, как вам там живется. Всеми силами стараюсь что-нибудь сообразить, продумать, чтобы поскорее хоть чуточку помочь тебе. Родная моя голубка!.. Умоляю тебя, напиши правду о состоянии своего здоровья сейчас, напиши как себя чувствует дядя Ваня? Как его грудь? Привет ему сердечный от меня. Получил ли он мое письмо? Татуся – прелесть.

Все наши и Болдовские шлют Вам привет. Целую тебя крепко. Твоя Таня.

Продолжение в следующем номере

Олександр
МірошниченкоНауковий співробітник
ДІКЗ

Літо – час довгоочікуваних канікул та відпусток. Ти чекаєш його цілий рік, а коли приходить – не знаєш, куди себе діти. Надворі – спека, за вікном – гуркіт автомобілів, а від комп’ютера болять очі. Саме в такий момент хочеться опинитися десь у горах, на морі або на безлюдному острові. Так в чому ж річ?! Відчиняєш Gooool!, і ти у безмежному світі Інтернет-можливостей. Набираєш ключові слова: літо, Крим, археологія. І ось вони, десятки археологічних експедицій, – безкоштовні путівки в усі куточки Кримського півострова. Що вибрати? Нема

Середньовічна цитадель

СЕРЕДНЬОВІЧНЕ МІСТО МАНГУП

Розкопки на палаці князя Фіодоро

різниці, все рівно ніде не був. Вибираєш найбільшу – Мангупську міжнародну. Вона подобається вже з резюме. Декілька дзвінків начальству експедиції, день на збори, і ти вже в дорозі.

Мангуп – висока фортеця на білому скельному виступі, що піднімається до небес... Вгорі скеля нагадує плоску рівнину, яка поросла травою і тюльпанами, а навколо неї зяють прірви завглибшки в тисячу аршин – справжні безодні пекла!.. Аллах створив цю скельо для того, щоб вона стала фортецею... На блискучих виступах соколи, щуліки, яструби, коричневі орли звили собі гнізда. Якщо крикнути в долину, гора гуде півгодини, немов грім, а людину охоплюють страх і здивування. Саме такі враження отримав турецький мандрівник Евліє Челебі, який об’їздив півсвіту і багато чого побачив. У 1666 р., мандруючи по

Криму, він дістався до гори, яку місцеві жителі-татари називали Баба-даг (тобто «Отець гір»), але зазвичай вживали іншу назву – Мангуп. Тоді на її вершині ще жили люди, але головні сторінки історії цього міста вже були перевернуті.

Інаші дні до Мангупу не вичерпуються потік паломників, правда не такий значний, як в недавні роки, коли Крим був визнаною курортно-туристичною меккою. Не залишають його поза увагою і археологи. Вони ще з середини минулого століття почали «вгризатися» в землю та кам’яні завали, які швидко, буквально на очах, затягували залишки садиб, палаців, майстерень, храмів. Тільки фортечні стіни і башти, напівзруйновані, але все ще грізні, нагадують про минулу велич міста, з правителями якого прагнули поріднитися правителі Візантії і Московії,

Трапезунда і Молдавії.

Мангуп входить в число «печерних міст». Це словосполучення розбурхує уяву навіть бувалого мандрівника, навіаючи образи таємничих підземель, лабіринтів, коридорів, бездонних колодязів. Дійсність, як правило, не тільки не розчарує, а й перевершилі всі очікування, бо неповторна природна пишність Південно-західного Криму гармонійно поєднана із слідами колишньої людської діяльності.

«Печерні міста» зосереджені в південно-західній частині гряди Кримських гір у місцях, про важкодоступність яких поклопоталася сама природа. Вони почали виникати в епоху раннього середньовіччя. Деякі з них згасли вже до кінця XIII в., але були й такі, які залишенні людьми лише у XIX ст. Нині вони покинуті і безмовні.

У довготривалих суперечках про час і обставини походження «печерних міст» науковці все більше схиляються до думки про те, що вони (принаймні, найзначніші з них Мангуп, Ески-кермен, Чуфут-кале) є результатом активної зовнішньої політики Візантійської імперії, яка прагнула укріпити межі своєї території, створюючи величезні по довжині лінії фортець. Це була спроба створення лінійної системи оборони, ключовими ланками якої служили «довгі стіни», що замикали найважливіші гірські проходи, по яких проходили дороги до Херсонеса.

Кожен рік Мангуп збирає навколо себе десятки студентів з України, Польщі, Росії, Німеччини. Автору статті пощастило представити не лише своє місто Глухів, але й Сумську область. Археологічний туризм, як його прийнято зараз називати, хоча і молодий за віком, але перспективний. Він дає можливість не лише відпочити шукачам пригод – українським Індіанам Джонсам, але й залучити до науки перспективних молодих людей, які в майбутньому стануть прекрасними фахівцями в даній галузі знань.

Місяць пролетів, як один день. І не важливо, що не був особисто знайдений скарб із золотими візантійськими монетами, але отримано щось набагато більше, що не можна передати словами: дружба, радість, відпочинок і теплі спогади, що зігріватимуть цілий рік. До зустрічі, Мангуп!

Рибалка-веzuнчик

Мій давній друг Іван Макарович Пух – справжній рибалка. Про таких кажуть, що він і в калюжі щуку спіймає, бо знає якесь слово. Коли ми з ним рибалимо чи в Стрекалово, чи в Селіно, чи в Романово, він ловить дванадцять щук, я – три, він п'ятнадцять, я – одну, він тридцять вісім, я – тільки чотири.

Якось восени поїхали ми на рибалку у с.Некрасове. Накрапав дрібний дощ. Стояла класична щуча погода. На надувних човнах відплили від берега рибалити на середину озера, але через пару годин прийшли до висновку, що сьогодні не наш день. У Івана жодного разу не клонуло... Я перестав рибалити, бо зайнівся пошуками спінінгу-рапіри, якого втопив після четвертого закиду. По холодній воді з півгодини шукав його іншим спінінгом, аж поки не пірнув, і лише тоді знайшов і свій, і ще один, аж зелений від намулу. На спінінгу була блешня, на яку я відразу спіймав трьохкілограмову щуку і вісімсотграмового окуня, пробудивши азарт товариша.

Незабаром почувся Іванів крик: «Спійма-а-а-в!». Я побачив, якнатягнулася жилка, і невелика щучка, описуючи кола і вистрибуючи з води, потяглася до човна. Іван Макарович, відчуваючи насолоду, майже підтягнув рибину. Ось вона вже у повітрі... Несподівано над озером пролунав зойк. Величезна щука, скопивши свою сородичку, у яскравих бризках води злетіла у повітря, і разом з нею впала... у човен. Переляканій Іван Макарович, бовтаючись у холодній воді, однією рукою вхопився за весло, а другою луптував щуку, не даючи їй можливості вистрибнути на волю. Я швидко підплів, допоміг другові дістатися до берега. Переодягнувшись, Іван зважив трофеї, який затягнув майже на шість з половиною кілограмів.

Отакий-то він, Іван Макарович, – везунчик.

Анатолій БОЙКО.

Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові

Проводить екскурсії по визначних місцях
останньої столиці Гетьманщини –
резиденції гетьманів І.Скоропадського,
Д.Апостола, К.Розуміловського.

У ці 300-річній ювілей запрошуємо
здійснити мандрівку вулицями і площа міста,
відвідати храми і музеї, полюбуватися
гарівними місцевими красавицами.

Довідки та замовлення за адресою:
м.Глухів, вул.Шевченка, 30
тел.: 2-27-92, 2-35-57

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net
Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника
Верстка Віктора ICAЕВА

Газета надрукована у Глухівській міській друкарні
м.Глухів, майдан Соборний, 5

Підписано до друку 25.09.2008 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 753

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті www.hlukhiv.com.ua

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Юрій КОВАЛЕНКО
Ірина МОШИК
Віктор ЗАЇКА
Валерій БЕЛАШОВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО